

פרשת וירא

בפרק י״ט של ספר בראשית נאמר:

יח/ וַיֹּאמֶר לוֹט אֲלֵהֶם אַל נָא אֲדֹנָי:
יט/ הִנֵּה נָא מָצָא עַבְדְּךָ חֵן בְּעֵינֶיךָ וַתַּגְדֵּל חַסְדְּךָ אֲשֶׁר עָשִׂיתָ עִמָּדִי לְהַחֲיוֹת אֶת נַפְשִׁי וְאָנֹכִי לֹא אוּכַל לְהִמָּלֵט
הָהָרָה פֶּן תִּדְבָּקַנִי הָרָעָה וָמַתִּי:
כ/ הִנֵּה נָא הָעִיר הַזֹּאת קִרְבָה לָנוּס שָׁמָּה וְהִיא מִצְעָר אִמָּלְטָה נָּא שָׁמָּה הֲלֹא מִצְעָר הִוא וּתְחִי נַפְשִׁי:
כא/ וַיֹּאמֶר אֵלָיו הִנֵּה נָשָׂאתִי פָנֶיךָ גַּם לַדָּבָר הַזֶּה לְבִלְתִּי הָפְכִּי אֶת הָעִיר אֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ:
כב/ מַהֵר הִמָּלֵט שָׁמָּה כִּי לֹא אוּכַל לַעֲשׂוֹת דָּבָר עַד בֹּאֲךָ שָׁמָּה עַל כֵּן קָרָא שֵׁם הָעִיר צוֹעַר:

אנו רואים כאן דבר פלא. אף שכבר נגזרה גזירת חורבן על סדום ועל הערים שסביבותיה, לוט מבקש שאחת מהן, צוער, תינצל. בקשתו מתקבלת מיד, והעיר ניצלת מן הגורל שפגע בשכנותיה.

הצלחתו מעוררת קושי ראשון. זמן קצר קודם לכן האריך אברהם להתחנן לפני הקב״ה שיחוס על סדום, ובכל שלב הפחית את מספר הצדיקים הנדרש להצלתה. למרות כל תפילתו, לא הצליח למנוע את חורבנה. כיצד ייתכן שלוט, שאין להשוות כלל את מדרגתו הרוחנית לזו של אברהם, הצליח במקום שבו דודו לא הצליח? איזו זכות מיוחדת הייתה בבקשתו, שבכוחה להציל עיר שלמה?

קושי נוסף מתעורר בהמשך הסיפור. התורה אומרת:

ל/ וַיַּעַל לוֹט מִצוֹעַר וַיֵּשֶׁב בָּהָר וּשְׁתֵּי בְנֹתָיו עִמּוֹ כִּי
יָרֵא לָשֶׁבֶת בְּצוֹעַר וַיֵּשֶׁב בַּמְּעָרָה הוּא וּשְׁתֵּי בְנֹתָיו:

התנהגותו של לוט נעשית קשה להבנה. בתחילה הוא סירב במפורש להימלט אל ההר, והתעקש שצוער תישמר כדי שיוכל לשבת בה. אולם לאחר שבקשתו התקבלה, הוא עוזב דווקא את העיר הזאת והולך אל ההר שממנו רצה תחילה להתרחק. מדוע התעקש כל כך להציל את צוער, אם בסופו של דבר עמד לעזוב אותה?

הפסוק מנמק את עזיבתו בכך שלוט פחד לשבת בצוער. חז״ל מסבירים שהוא חשש שמא גם העיר הזאת תיחרב לבסוף. אולם הדברים מעלים שאלה חדשה: אם לוט הטיל ספק בקיומה של הצלת צוער, מדוע ביקש להצילה? ויותר מזה, כיצד ייתכן שלאחר שתפילתו התקבלה, עדיין חשש שהעיר תיהרס?

כדי להבין מה ההבדל בין תפילת לוט לתפילתו של אברהם, עלינו לחזור אל תחנוניו של אברהם לפני

הקב״ה. התורה מספרת[1]:

כג/ וַיִּגַּשׁ אַבְרָהָם וַיֹּאמַר הַאַף תִּסְפֶּה צַדִּיק עִם רָשָׁע:
כד/ אוּלַי יֵשׁ חֲמִשִּׁים צַדִּיקִם בְּתוֹךְ הָעִיר הַאַף תִּסְפֶּה
וְלֹא תִשָּׂא לַמָּקוֹם לְמַעַן חֲמִשִּׁים הַצַּדִּיקִם אֲשֶׁר
בְּקִרְבָּהּ:
כה/ חָלִלָה לְךָ מֵעֲשֹׂת כַּדָּבָר הַזֶּה לְהָמִית צַדִּיק עִם
רָשָׁע וְהָיָה כַצַּדִּיק כָּרָשָׁע חָלִלָה לָךְ הֲשֹׁפֵט כָּל הָאָרֶץ
לֹא יַעֲשֶׂה מִשְׁפָּט:
כו/ וַיֹּאמֶר יְהוָה אִם אֶמְצָא בִסְדֹם חֲמִשִּׁים צַדִּיקִם
בְּתוֹךְ הָעִיר וְנָשָׂאתִי לְכָל הַמָּקוֹם בַּעֲבוּרָם:

אברהם ממשיך בתחנוניו, ובכל פעם מפחית את מספר הצדיקים הנדרש להצלת הערים. הוא מזכיר ארבעים וחמישה, ארבעים, שלושים, עשרים ולבסוף עשרה צדיקים. בכל אחת מן הבקשות הקב״ה מסכים לחוס על הערים אם יימצא בהן המספר שהוזכר. ואף על פי כן, למרות המשא ומתן הארוך, אברהם אינו מצליח למנוע את חורבנן.

רש״י[2] מבאר את חשבונו של אברהם. באזור היו חמש ערים, ואברהם קיווה למצוא חמישים צדיקים, עשרה בכל עיר. כך כל עיר הייתה יכולה להישען על זכותו של מניין צדיקים. כאשר הוא מעלה אפשרות שחסרים חמישה, הוא מבקש שהקב״ה ישלים את החיסרון ויחוס עליהן בכל זאת. לאחר מכן הוא ממשיך להפחית את המספר, מתוך תקווה להציל תחילה ארבע ערים, אחר כך שלוש, ולבסוף שתיים. כאשר הוא מבקש על עשרה צדיקים, כוונתו להציל לפחות עיר אחת. מתחת למספר זה הוא מפסיק להתפלל.

אולם הדו־שיח הזה מעורר קושי בלשון תשובותיו של הקב״ה. כאשר אברהם מעלה אפשרות שיש חמישים צדיקים, הקב״ה משיב: ״אִם אֶמְצָא״. מדוע הוא משתמש בלשון של תנאי? הרי הקב״ה יודע בדיוק כמה צדיקים נמצאים בסדום. אם כן, היה יכול לומר מיד שאין שם חמישים צדיקים, ולא לדבר על אפשרות שתוצאותיה כבר ידועות לפניו.

ועוד, מדוע הקב״ה נותן לאברהם להמשיך בתפילתו עד לעשרה צדיקים? אם ידע שאין אפילו מספר כזה, מדוע לא הודיע לו זאת כבר בבקשתו הראשונה? איזו תועלת הייתה בכך שאברהם ירבה בתחנונים, כאשר כולם בנויים על תנאי שלא יתקיים לבסוף?

קושי נוסף עולה מדברי ה**פרקי דרבי אליעזר**[3], המגלה כוונה מיוחדת בתפילתו של אברהם: ״התחיל מבקש ומתחנן לפניו **על לוט בן אחיו**, אמר לפניו: רבון כל העולמים, כמות הרשע כן ימות הצדיק...״
המדרש אומר במפורש שאברהם התפלל להציל את לוט בן אחיו. הדברים מפתיעים מאוד, מפני שלכאורה הם אינם מתאימים לתוכן התפילה. אברהם אינו מזכיר את לוט אפילו פעם אחת. כל תחנוניו עוסקים בהצלת הערים, ולא בהצלת אדם מסוים.

מדוע אפוא מציג המדרש את התפילה הזאת כתחינה למען לוט? אם זו אכן הייתה כוונת אברהם, מדוע לא ביקש בפשטות מן הקב״ה להציל את בן אחיו? מדוע היה צורך במשא ומתן ארוך על מספר הצדיקים הדרוש להצלת הערים?

ה**נזר הקודש**[4] מבאר באופן נפלא את תפילתו של אברהם, ומסביר מדוע התחיל דווקא בבקשה על חמישים צדיקים. לשם כך הוא מביא את דברי המדרש[5] על חטא העגל. כאשר חטאו בני ישראל, נשלחו חמישה מלאכי חבלה להשמידם. שמותיהם היו אף, חימה, קצף, השמד ומשחית. משה רבנו התחנן לפני הקב״ה ואמר: ״ריבונו של עולם, אתה נוטל אחד ואני נוטל אחד; מה נעשה בשלושה הנותרים?״ הקב״ה השיב ששלושת האבות ינטרלו אותם. לכן הזכיר משה בתפילתו את זכות האבות.

ה**נזר הקודש** מסביר שחמשת מלאכי החבלה הללו נמשכים מחמש הגבורות העליונות, הרמוזות בחמש האותיות הסופיות מנצפ״ך. כל אחת מחמש הגבורות כוללת עשר מדרגות, וביחד הן חמישים מדרגות של דין, כנגד חמישים שערי בינה. עתה מובן מדוע ביקש אברהם בתחילה חמישים צדיקים. הוא לא חיפש רק מספר מספיק של אנשים כשרים שיזכו את הערים במחילה. חמישים הצדיקים היו אמורים ליצור כוח רוחני המסוגל לעמוד כנגד חמישים מדרגות הדין שמהן בא החורבן. כל קבוצה של עשרה צדיקים הייתה צריכה לבטל אחד מחמשת כוחות החבלה.

ביאור זה מסביר גם את בקשתו השנייה של אברהם, כאשר הוא מעלה אפשרות שיש רק ארבעים וחמישה צדיקים. במקרה זה חסר צדיק אחד בכל אחת מחמש הקבוצות. לכן אברהם מבקש מן הקב״ה להשלים את חמשת החסרונות, כדי שבכל זאת יהיה אפשר לבטל את חמשת כוחות החבלה. לדברי ה**נזר הקודש**, ההשלמה הזאת הייתה יכולה לבוא מזכותו של אברהם עצמו, או מהתערבותו של צדיקו של עולם,

---

1 בראשית, פרק י״ח.
2 בראשית י״ח, כ״ד.
3 פרק כ״ה.
4 בראשית רבה מ״ט, י״ח, ד״ה לכן נראה לי.
5 שמות רבה מ״ד, ח׳.

הקב״ה, לפי שני הפירושים.

את חמש האותיות הללו אנו מוצאים גם בדברי ה**פרקי דרבי אליעזר**[6], ושם מיוחס להן תפקיד מפתיע ביותר. תחילה מתאר המדרש את חמש האצבעות של יד ימינו של הקב״ה, שכל אחת מהן קשורה לפעולה אלוקית במהלך ההיסטוריה: ״רבי ישמעאל אומר חמש אצבעות של יד ימינו של הקב״ה כולם יסוד גאולות״.

המדרש מפרט שהזרת הראתה לנח את מידות התיבה. האצבע השנייה שימשה להכות את המצרים, כפי שהם עצמם הודו ואמרו: ״אצבע אלוקים היא״. האצבע השלישית כתבה את לוחות הברית, ואילו הרביעית הראתה למשה את מטבע מחצית השקל שנועד לכפר על נפשות ישראל. ולבסוף, על האגודל אומר המדרש: ״הבוהן וכל היד כלה עתיד הקב״ה להכות בהם את בני עשו שהם צריו ואת בני ישמעאל שהם אויביו״.

מיד לאחר מכן מביא המדרש לימוד נוסף: ״רבי אליעזר אומר חמשה אותיות שנכפלו בכל האותיות שבתורה כולם לסוד גאולות״.

אלו הן אותיות מנצפ״ך, שלכל אחת מהן יש צורה רגילה וצורה סופית. המדרש מבאר שחמש האותיות רומזות לחמש גאולות. האות כ׳ רומזת לגאולת אברהם מאור כשדים; האות מ׳ לגאולת יצחק מיד הפלשתים; האות נ׳ לגאולת יעקב מיד עשו; האות פ׳ לגאולת בני ישראל ממצרים; ולבסוף האות צ׳ רומזת לגאולה העתידה, שבה יגאל הקב״ה את ישראל משעבוד הגלות הרביעית.

אולם דברי המדרש הללו נראים כסותרים את מה שלמדנו מן ה**נזר הקודש**. ביארנו שחמש אותיות מנצפ״ך הן כנגד חמש הגבורות, שורשי הדין והחורבן. כיצד הן מוצגות עתה כסוד הגאולות? איך אותן אותיות יכולות לבטא גם את הכוחות המביאים עונש וגם את הכוחות המאפשרים להינצל ממנו?

קושי נוסף נמצא בקשר שבין האותיות הללו לחמש האצבעות העליונות. הגבורות שייכות ליד שמאל, מקום הדין, ואילו ה**פרקי דרבי אליעזר** אומר במפורש שהוא עוסק בחמש אצבעות יד ימינו של הקב״ה. כיצד אפשר ליישב את שני העניינים?

ה**רד״ל**, בפירושו על המדרש[7], עומד על ההבדל ומבאר: ״אלו חמש גבורות ממותקות הנמצאות בשמאל. רבי ישמעאל שהובא קודם דיבר על הימין; אבל כאן, מכיוון שרבי אליעזר אינו מפרש, מדובר בשמאל.״ אנו מבינים אפוא שהמדרש עוסק בשתי בחינות שונות. רבי ישמעאל מדבר על חמש אצבעות יד ימין, ואילו רבי אליעזר מדבר על חמש האותיות המקבילות לגבורות שביד שמאל. עם זאת, ה**רד״ל** מוסיף יסוד חשוב: אין אלו הגבורות כפי שהן בשורשן הראשון, אלא גבורות ממותקות, היכולות להיעשות בעצמן כלים של גאולה.

ה**ולא עוד אלא**[8] מעמיק את ההקבלה הזאת. הוא מקשר כל אחת מחמש האותיות הרומזות לגאולות עם אחת מחמש אצבעות יד ימין שנזכרו קודם. נמצא ששני הלימודים אינם נפרדים: לכל אות יש אצבע המתאימה לה, וכך אפשר לקשור את הגאולות שכבר היו עם הפעולות האלוקיות שתיאר רבי ישמעאל.

הקבלה זו מביאה לידי הערה נפלאה על האות האחרונה. האות צ׳, הרומזת לגאולה העתידה של ישראל, מקבילה דווקא לאגודל. והרי על אצבע זו אומר המדרש שהקב״ה עתיד להכות בה את בני עשו ואת בני ישמעאל. ה**ולא עוד אלא** מחבר בין שתי ההבטחות: הגאולה השלמה, הרמוזה באות צ׳, קשורה לפעולה האלוקית של האגודל נגד עשו וישמעאל. חמש האותיות השייכות לגבורות נקשרות אפוא לחמש אצבעות הימין, והאחרונה שבהן מבשרת את ביטול הכוחות המתנגדים לישראל.

הקשר בין עשו, ישמעאל והגאולה העתידה מקבל עומק נוסף על פי דברי ה**חיד״א**[9]. בשם ה**צמח דוד** הוא מביא לימוד המיוחס ל**אריז״ל**: החלק הטוב שבאדם הראשון התגלגל בשלושת האבות, אברהם, יצחק ויעקב, ואילו החלק הרע שבו נמצא אצל לוט, ישמעאל ועשו. קיימת אפוא הקבלה הפוכה בין שתי הקבוצות. אברהם, יצחק ויעקב מייצגים את הכוחות הטובים שיצאו מאדם הראשון, ולוט, ישמעאל ועשו מייצגים את הכוחות השליליים שצריך להיפרד מהם. הדבר מתגלה ביחסים שבין אברהם ללוט, יצחק וישמעאל, יעקב ועשו: כל אחד מן האבות צריך להיפרד ממי שמייצג את הצד הרע המקביל לו.

ה**חיד״א** מדגיש רמז נפלא: האותיות האחרונות של השמות ישמעא**ל** לו**ט** עש**ו** יוצרות שוב את השם לוט. הרמז הזה מלמד שלוט תופס מקום מרכזי בכל המהלך. אף שהוא רק אחד משלושת האנשים המייצגים את הצד השלילי שבאדם, שמו חוזר גם בסוף צירוף שמותיהם. הכול כביכול מתחיל בלוט ומסתיים בלוט, כאילו מהותו כוללת את כל הכוחות

---

6 פרק מ״ח.

7 פרק מ״ח, הערה פ״א.

8 על אותו מדרש.

9 נחל קדומים, בראשית י״ט, י״ב.

הללו.

הדבר מקבל משמעות שלמה כאשר שמים לב שאברהם הוא נקודת ההתחלה של שלושת האבות. בצד הקדושה מתחיל הכול מאברהם, ובצד שכנגדו עומד לוט. אין כאן רק שלוש הקבלות נפרדות: לוט הוא הנציג הראשון של המערכת הזאת, ובו גם נרמז סופה.

אולם ה**חיד״א** מצביע על סתירה מפתיעה. דווקא מלוט, המייצג את הצד הרע שבאדם הראשון, עתיד לצאת דוד המלך, שהוא בחינה טובה בנשמת אדם הראשון. מכאן שבתוך הצד השלילי עצמו נשאר ניצוץ קדוש שעתיד להתגלות. לכן אפשר להבין שההפרדה בין הטוב והרע הנמצאים בלוט היא שלב יסודי. מכיוון שהוא תחילתן וסופן של הכוחות השליליים שיצאו מאדם, צריך להוציא מתוכו את הקדושה הטמונה בו. בירור זה יוכל לפתוח את התהליך המוביל לביטול הכוחות המיוצגים על ידי עשו וישמעאל.

כך חוזר הקשר לדברי ה**פרקי דרבי אליעזר**: המדרש בישר שהאגודל העליון ישמש להכות את עשו ואת ישמעאל בזמן הגאולה השלמה. אולם קודם החורבן הזה, נראה שיש צורך לעשות תחילה בירור בתוך לוט, שמהותו כוללת את הכוחות ששני העמים הללו קשורים אליהם. הוצאת נשמת דוד המלך, אבי מלך המשיח, נעשית אפוא שלב מכריע בתהליך.

כדי להעמיק במהלך הזה, עלינו לחזור לבריאת אדם הראשון. כבר הזכרנו פעמים רבות את קיומה של חוה ראשונה, שקדמה לחוה המוכרת לנו כאשת אדם. האישה הראשונה הזאת קשורה לכוחות הדין, ולבסוף לא נשארה עם אדם. הדבר מעורר שאלה יסודית: מדוע היה צורך שאדם יתחבר בתחילה לאישה המייצגת דין כה חזק? איזה תפקיד היה לחיבור הראשון הזה בבריאה?

השאלה נעשית עמוקה יותר כאשר אנו מעיינים במאה ושלושים השנים שבהן פרש אדם מחוה לאחר החטא. ה**זוהר**[10] מספר שבאותה תקופה שב אדם והתחבר עם חוה ראשונה, ומחיבורים אלו נולדו כוחות רוחניים שליליים. אולם אי אפשר להבין את הדברים בלי לראות את תהליך הטהרה שהיה כרוך בהם. ה**זוהר** מבאר שהטומאה שנכנסה באדם בעקבות החטא הייתה צריכה לצאת ממנו. כוחות הדין הקשורים לחוה ראשונה פעלו דווקא בתוך התהליך הזה: הם משכו אליהם וספגו את חלקי הרע שהתערבו באדם. כך שימש הדין להוציא דין אחר, כשהוא מרכז בתוכו את הכוחות הטמאים ומפריד אותם מן הקדושה.

כאן נמצאת התשובה לסתירה שהעלינו בעניין חמש אותיות מנצפ״ך. ה**נזר הקודש** מציג אותן כשורשי חמשת מלאכי החבלה, ואילו ה**פרקי דרבי אליעזר** מקשר אותן לחמש הגאולות. אין אלו שני תפקידים מנוגדים. דווקא מפני שהכוחות הללו הם כוחות של דין, הם יכולים לפעול נגד כוחות הרע ולהחלישם. החורבן עצמו נעשה אפוא אמצעי להכנת הגאולה.

היסוד הזה מחזיר אותנו ללוט. למדנו מדברי ה**חיד״א** שהוא מייצג את הצד השלילי שבאדם הראשון, ובכל זאת הוא נושא בתוכו את הקדושה העתידה להוליד את דוד המלך. לכן היה צורך להפריד בין שתי הבחינות. לפי זה, פעולתם של מלאכי החבלה לא נועדה רק להעניש את אנשי סדום, אלא גם להחליש את הכוחות הרעים שבלוט, כדי שאפשר יהיה להוציא את הקדושה שהייתה שבויה בידיהם.

ביאור זה מקבל משמעות נפלאה על פי דברי ה**אריז״ל**[11]. על הפסוק[12] המזכיר את המלך האחרון של האזור, ״וּמֶלֶךְ בֶּלַע **הִיא** צֹעַר״, מסביר ה**אריז״ל** שהמלכים הללו הם כנגד מלכי אדום, וכל אחד מהם שייך לבחינה הנקראת אדם. האחרון שבהם, בלע, הוא כנגד המלכות. הוא שונה מן האחרים בכך שיש בו רק שש עשרה מדרגות, כגימטרייה של המילה ״היא״: ה׳ חמש, י׳ עשר ואי׳ אחת. לכן נקראת עירו צוער, על שם קטנותה ביחס לאחרות.

ה**דברי טובה**[13] מוסיף נקודה יסודית לענייננו. הוא מבאר שארבע ערי סדום האחרות קיבלו כוח טומאה גדול, הנמשך מארבעים וחמישה אורות שליליים הקשורים ללוט. כוח זה היה שורש חומרת חטאיהן. צוער, לעומתן, קיבלה רק שישה עשר אורות מכוחות הטומאה. לכן טומאתה הייתה קלה יותר, תושביה היו פחות חייבים, והיא יכלה להינצל מן החורבן.

ההבדל הזה מאפשר חשבון מעניין מאוד. כל אחת מארבע הערים שנהפכו הייתה קשורה לארבעים וחמישה אורות שליליים, ואילו לצוער היו רק שישה עשר. נמצא: $45 \times 4 + 16 = 196$.

והרי זה בדיוק ערכה של המילה ״קוֹץ״, שבה השתמש הקב״ה כאשר הודיע לאדם על תוצאות חטאו. התורה אומרת[14]:

---

10 בראשית, דף נה ע״א, ד״ה ״בתר מאה ותלתין שנין״.

11 שער הפסוקים, פרשת לֶךְ לְךָ, ד״ה ״שמאבר״.

12 בראשית י״ד, ב׳.

13 בפירושו על הקטע הזה, הערה 94.

14 בראשית, פרק ג׳.

יח/ **וְקוֹץ** וְדַרְדַּר תַּצְמִיחַ לָךְ וְאָכַלְתָּ אֶת עֵשֶׂב הַשָּׂדֶה:

הגימטרייה של המילה קוֹץ היא 196. אפשר לראות בכך רמז לכוחות השליליים שנולדו בעקבות חטא אדם הראשון, ולוט הוא אחת הבחינות שבהן התלבשו כוחות אלו. ההקבלה הזאת מלמדת שחורבן סדום היה חלק מתהליך ששורשו בחטא אדם הראשון. 196 האורות השליליים שהתחלקו בין חמש הערים מייצגים את הכוחות שהיה צורך להוציא מלוט, כדי להפריד בין הטוב ובין הרע שהיו מעורבים בו.

לפי זה אפשר לומר שהגזירה שנאמרה לאדם, "וְקוֹץ וְדַרְדַּר תַּצְמִיחַ לָךְ", רומזת כבר לתיקון העתיד הזה. הקוצים שנולדו מן החטא מקבילים לכוחות הרעים הקשורים ללוט, שחורבן סדום נועד להחלישם. מידת הדין, שהתגלתה על ידי מלאכי החבלה, פעלה נגד הכוחות הללו והכינה את שחרור הקדושה שהייתה נסתרת בלוט, הקדושה שממנה עתיד לצאת דוד המלך ולבסוף מלך המשיח.

עתה נוכל לחזור לבקשת לוט להציל את צוער. **רש"י**[15] מבאר מדוע לוט מדגיש את קטנותה של העיר: "הלא מצער היא - והלא עוונותיה מועטין ויכול אתה להניחה". **רש"י** מוסיף שצוער הייתה צעירה בשנה אחת מארבע הערים האחרות. לכן לא הספיקה לצבור חטאים רבים כמותן, וזה היה היסוד לבקשתו של לוט.

אולם לאור הדברים שלמדנו, אפשר לראות בטענה הזאת רובד נוסף. ה**דברי טובה** לימד שצוער קיבלה רק שישה עשר אורות מכוחות הטומאה, בעוד שכל אחת מן הערים האחרות קיבלה ארבעים וחמישה. מיעוט קלקולה של צוער עשוי ללמד שתהליך מסוים עדיין לא הושלם. הכוחות השליליים טרם סיימו את קליטתם, וחורבנה המוקדם של צוער עלול היה להפסיק את עבודת הבירור שהייתה צריכה להיעשות בה. לוט לא ביקש רק להציל עיר שחטאיה מועטים משל האחרות. הוא ביקש להשאיר בעולם את החלק האחרון שהיה נחוץ להוצאת הכוחות השליליים שעדיין החזיקו בקדושה הטמונה בו. כל עוד התהליך לא הושלם, צוער הייתה צריכה להישאר קיימת.

הבנה זו מחזירה אותנו לשאלה שהעלינו בתחילת הדברים: מדוע הזכיר אברהם בתפילתו דווקא חמישים, ארבעים וחמישה, ארבעים, שלושים, עשרים ועשרה צדיקים? מדוע ירד בסדר הזה, ולא הפחית בכל פעם חמישה והזכיר גם שלושים וחמישה, עשרים וחמישה וחמישה עשר?

אפשר להציע כאן חיבור מחודש. אם נחבר את כל המספרים שאברהם הזכיר בפועל, נקבל: 50 + 45 + 40 + 30 + 20 + 10 = 195. קודם ביארנו שהכוחות השליליים הקשורים לחמש ערי סדום הגיעו בסך הכול ל־196, כגימטרייה של המילה קוֹץ, הרומזת לתוצאות חטא אדם הראשון. והנה אברהם נעצר בדיוק ב־195, יחידה אחת לפני המספר הזה.

נראה שיש כאן רמז לכוונה הפנימית שבתפילתו. ה**פרקי דרבי אליעזר** אומר במפורש שאברהם התפלל להציל את לוט בן אחיו. עתה מובן מדוע בקשתו עסקה בערים ולא בלוט עצמו. העניין האמיתי לא היה רק להציל את לוט מן המוות, אלא להפריד ממנו את 196 הכוחות השליליים שהחזיקו בשבי את הבחינה הטובה שבנשמתו, העתידה להוליד את דוד המלך.

אברהם התחיל אפוא את השלב הראשון של התיקון באמצעות המספרים השונים שבתפילתו. סכומם מגיע ל־195 ומשאיר בכוונה מדרגה אחת אחרונה. את המדרגה הזאת אברהם עצמו לא היה יכול להשלים. לוט, שהיה הנושא של אותם כוחות שליליים, היה צריך לגמור בעצמו את העבודה שהתחיל דודו.

כעת מובן מדוע אברהם מפסיק להתפלל בלי להציל את סדום, ואילו לוט מצליח מיד להציל את צוער. אין כאן הבדל בזכות התפילות, אלא שתי פעולות המשלימות זו את זו. אברהם מכין את הבירור ומגיע ל־195 המדרגות הראשונות, ואילו לוט צריך להשלים את המדרגה האחרונה, מספר 196. לשם כך עליו להציל דווקא את צוער, העיר האחרונה שעוד יכולה לאפשר את השלמת התהליך.

ייתכן שזו גם הסיבה שאברהם פותח את תפילתו במילים[16]: "**הַאַף תִּסְפֶּה צַדִּיק עִם רָשָׁע**". עתה מקבלת הלשון הזאת משמעות נוספת. אברהם אינו מבקש רק שהצדיקים לא ייענשו בעונשם של הרשעים. הוא מבקש שהטוב והרע לא יתערבו בתוך חורבן אחד. תפילתו מכוונת להפריד את הצד הצדיק שבלוט, שהוא נשמת דוד, מן הכוחות השליליים שהוא עדיין קשור אליהם. לפני השמדת הרע היה צורך להוציא ממנו את הטוב, כדי שהקדושה לא תאבד יחד עם הכוחות שהחזיקו אותה בשבי.

לפי זה אפשר להבין גם את לשון התנאי שבה השתמש הקב"ה בתשובותיו לאברהם. כאשר הוא אומר "אִם אֶמְצָא", אין זו רק אפשרות שיימצא מספר מסוים של צדיקים. ייתכן שהתנאי רומז גם לעבודה רוחנית שעדיין צריכה להיעשות. אם הכוחות הרעים ייפרדו מן הקדושה שהם מחזיקים בה, יהיה אפשר להציל את לוט. לכן הקב"ה מאפשר לאברהם להמשיך בתחנוניו, מפני שכל תפילה מכינה עוד שלב בגאולה

---

15 בראשית י"ט, כ'.

16 בראשית י"ח, כ"ג.

הזאת, שאת השלמתה יצטרך לוט לעשות.

עתה מובן מדוע לוט עוזב את צוער לאחר שהצליח להצילה. **הרמב"ן**[17] מבאר שלוט חשש שצוער תיחרב לבסוף, מפני שהצלתה באה רק בזכות בקשתו. **הרשב"ם** מעלה אפשרות שהעיר קיבלה רק ארכה, ואילו **החזקוני** מביא שהיא אכן נחרבה לאחר זמן. הצלת צוער לא הבטיחה אפוא את קיומה לעולם. לפי דברינו, היה צורך שתישאר קיימת רק עד שתושלם עבודת הבירור. לאחר שהקדושה השייכת לדוד יצאה מן הכוחות הרעים, כבר לא הייתה הבטחה שהעיר תמשיך להינצל.

מובן שלוט לא יכול היה לדעת את כל פרטי התיקון. הוא רק ידע שעליו לבקש את הצלת צוער, ולאחר מכן, מתוך פחד להישאר בה, ברח אל ההר. אולם[18] "מֵאֵת יְהוָה הָיְתָה": ההשגחה העליונה הובילה את המאורעות עד למערה, שבה יזמו שתי בנותיו את המעשה שממנו נולדו מואב ועמון. משני העמים הללו, ובייחוד מרות המואבייה, עתיד היה לצאת דוד המלך.

לדברינו יש סיוע נפלא מן המדרש[19]. המדרש מספר שכאשר דוד היה במערה עם שאול, התפלל לפני הקב"ה והזכיר את מה שאירע במערתו של לוט. הוא ביקש שכשם שהקב"ה פעל לטובתו באותו מאורע קדום, כך יפעל למענו גם במצב שבו הוא נמצא עתה.

הדבר המיוחד הוא האופן שבו דוד מנסח את תפילתו. הוא מתייחס למאורעות מערת לוט כאל פעולה אלוקית שנעשתה למענו באופן אישי, אף שעדיין לא נולד. לשון זו מחזקת בדיוק את האפשרות שנשמת דוד כבר הייתה נוכחת ושייכת למאורעות סביב הצלת לוט. אפשר אפוא לומר שהתהליך שנועד לשחרר את הנשמה הזאת התחיל כבר בתפילה על צוער, והגיע לידי השלמה במערה.

לפי זה עלינו לשוב ולעיין בדברי בנות לוט לפני שהתחברו עם אביהן. התורה אומרת[20]:

לב/ לְכָה נַשְׁקֶה אֶת אָבִינוּ יַיִן וְנִשְׁכְּבָה עִמּוֹ **וּנְחַיֶּה מֵאָבִינוּ זָרַע**:

הלשון "**וּנְחַיֶּה מֵאָבִינוּ זָרַע**" דורשת התבוננות. מדוע הן משתמשות בלשון "ונחיה", במקום לומר בפשטות שיולידו זרע?

ייתכן שהמילים הללו רומזות לכל התהליך שתיארנו. אין מדובר רק בהולדת זרע חדש, אלא בהחייאת נשמה שכבר הייתה טמונה בלוט, נשמת דוד המלך ומלך המשיח, שהייתה עד אז נסתרת בתוך הכוחות הרעים שיצאו מאדם הראשון. בנות לוט השתתפו אפוא, בלי לדעת, בשחרור קדושה שכבר הייתה קיימת. דבריהן יכולים להישמע כהכרזה על ההוצאה הזאת: להחיות, לעורר ולאפשר לנשמה שהייתה כלואה בעומק הטומאה להתגלות סוף סוף בעולם.

כך מתברר הרצף של המהלך שהתחיל בתפילתו של אברהם. אברהם מתחיל את הפרדת הכוחות הרעים; לוט משלים את השלב האחרון כאשר הוא מציל את צוער; ולבסוף בנותיו מאפשרות לקדושה שכבר השתחררה להתלבש בזרע העתיד להוליד את דוד המלך ואת מלך המשיח.

עתה מובן שתפילתו של אברהם לא נכשלה. היא הייתה תחילתה של גאולה שלוט עצמו היה צריך להשלים. מאחורי חורבן סדום הסתתר תהליך של הפרדה בין טוב לרע, שנועד לשחרר את הקדושה שהייתה כלואה מאז חטא אדם הראשון. כוחות הדין נעשו כלים של התיקון, והכינו את הופעת דוד המלך ומלך המשיח. המהלך הזה מלמד שגם בתוך הטומאה העמוקה ביותר יכול להישאר ניצוץ קדוש שהקב"ה מבקש לשמור עליו. במקום שבו האדם רואה רק חורבן וחושך, ההשגחה העליונה מכינה לפעמים את הגאולות הגדולות ביותר. לכן שום תפילה אמיתית איננה בהכרח לשווא, גם כאשר התוצאה הנראית לעין הפוכה מן הציפייה שלנו.

שבת שלום.

יהודה משה שרביט

---

17 בראשית י"ט, ל'.

18 תהילים קי"ח, כ"ג.

19 בראשית רבה נ"א, ז'.

כדי להקדיש את דבר התורה הבא לעילוי נשמת או לברכה, ניתן ליצור קשר בכתובת המייל

yamcheltorah@gmail.com